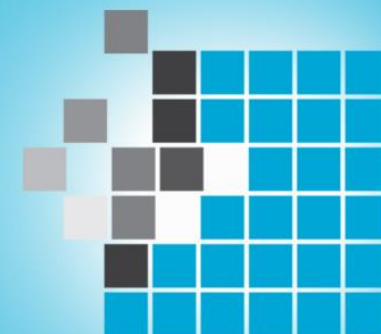

KONFERENCJA BADANIA W EDUKACJI

Warszawa, 19-20 października 2015 r.

Magdalena Smoczyńska, Ewa Haman
**Funkcjonowanie dzieci ze specyficznym
zaburzeniem językowym (SLI)
w systemie edukacji szkolnej**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Plan wystąpienia

Diagnoza zaburzeń językowych w Polsce

→ Perspektywa badawcza i kliniczna

Problemy terminologiczne

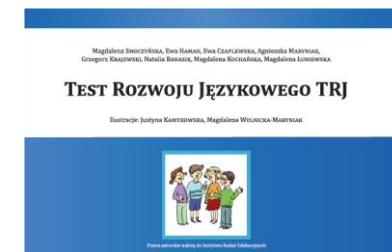
SLI a opóźniony rozwój mowy

Czym jest SLI i jak jest częste?

Diagnostyczne narzędzia psychometryczne:

Diagnoza opóźnionego rozwoju mowy: IRMIK, KIRMIK

Diagnoza SLI: TRJ, TPP, SNOW

Diagnoza poziomu rozwoju językowego

Rozpoznanie aktualnego poziomu rozwoju

- Wywiad z rodzicami / opiekunami
- Bezpośredni kontakt z dzieckiem
  - Badania: metody jakościowe i ilościowe
    - Wywiad/rozmowa (nawiązanie kontaktu, ocena jakości komunikacji)
    - Przeprowadzenie testów wystandaryzowanych i znormalizowanych

Ustalenie czynników warunkujących rozwój

**→ WSTĘP i PODSTAWA
do proponowania interwencji lub terapii**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

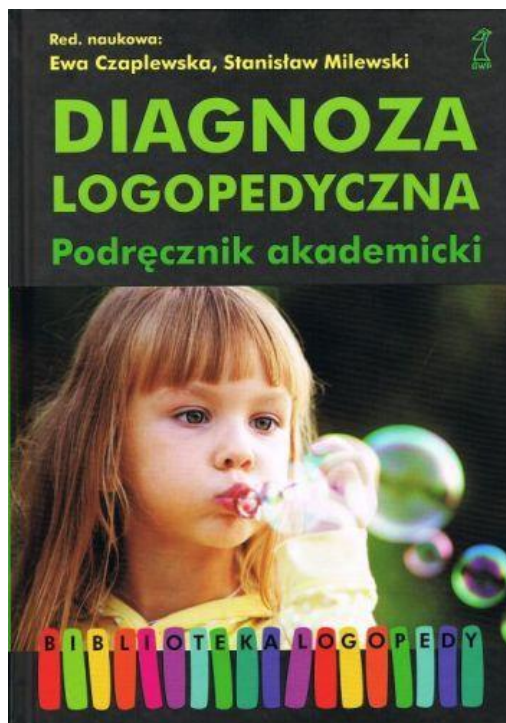
entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

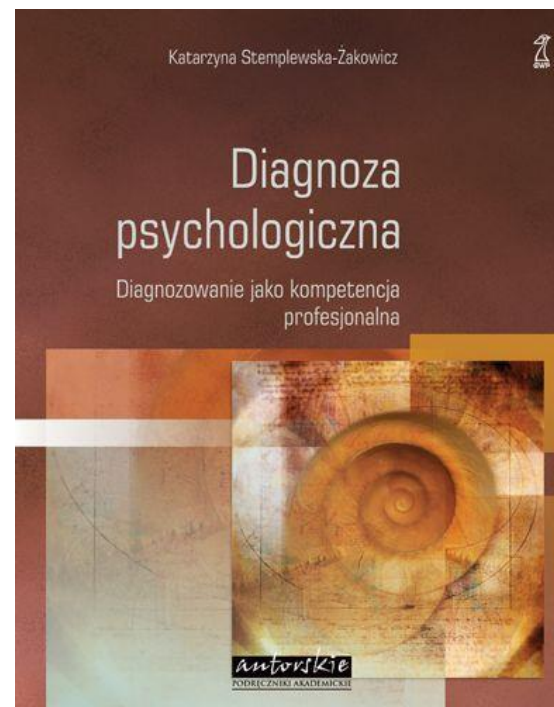

Diagnoza logopedyczna a diagnoza psychologiczna

Czaplewska, E., Milewski, S. (red.). (2012).
Diagnoza logopedyczna.
Gdańsk: GWP.

Stemplewska-Żakowicz, K. (2009).
Diagnoza psychologiczna.
Gdańsk: GWP.

SLI: problemy terminologiczne

afazja dziecięca

niemota

opóźniony rozwój mowy spowodowany
słuchoniemotą ruchową / czuciową

opóźnienie rozwoju mowy

fragmentaryczny opóźniony rozwój mowy

samoistny opóźniony rozwój mowy

wrodzony niedorozwój
recepcji i ekspresji słownej

niedokształcenie mowy o typie afazji

alalia

afazja rozwojowa

wycinkowy opóźniony rozwój
mowy

specyficzne zaburzenie
rozwoju językowego

głuchoniemota

alalia prolongata

dysfazja

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Propozycja ujednoczenia terminologii

2;0 – 4;0 (5;0) opóźniony rozwój mowy

4;0 (5;0) – 8;11 specyficzne zaburzenie językowe SLI

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Dlaczego SLI?

Termin powszechnie używany w publikacjach naukowych

- włączanie badań nad językiem polskim w powszechny obieg badań naukowych
- potrzebne z perspektywy polskiej i NIE TYLKO (dzieci polskojęzyczne za granicą)

Odnoszący się do zróżnicowanego spektrum objawów, dobrze opisanych i intensywnie badanych

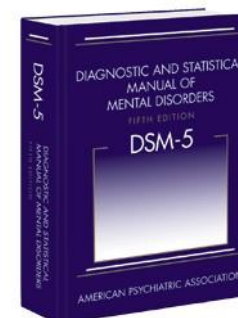
- ICD10
- DSM-5

KRYTERIA DIAGNOSTYCZNE DLA SLI

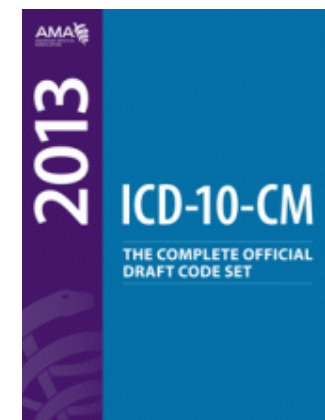
DSM-5 - klasyfikacja zaburzeń psychicznych
Amerykańskiego Towarzystwa
Psychiatrycznego

DSM-5
2013

ICD 10 - Międzynarodowa Klasyfikacja
Chorób i Problemów Zdrowotnych

F 80.1   **F 80.2**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Kryteria diagnostyczne SLI

- wynik standaryzowanego, znormalizowanego testu językowego znacząco poniżej normy ($<1,25$ SD)
- inteligencja niewerbalna w normie (niewerbalne IQ >84)
- brak jawnych uszkodzeń OUN, w tym epilepsji
- słuch w normie
- sprawny aparat artykulacyjny
- brak towarzyszących całościowych zaburzeń rozwojowych ze spektrum autyzmu
- brak deprywacji środowiskowej

SPECYFICZNE ZABURZENIE JĘZYKOWE

Specific Language Impairment (SLI)

CO JEST ZABURZONE?

- Gramatyka / morfologia i składnia
- Fonetyka
- Semantyka
- Pragmatyka

CO NIE JEST ZABURZONE?

- Rozwój intelektualny
- Słuch
- Funkcje neurologiczne
- Otoczenie językowe (!)

Dorothy Bishop (2000)

Naama Friedmann & Rama Novogrodsky (2008)

Heather van der Lely (2005)

Laurence Leonard (2000/2006)

Debata terminologiczna:

Bishop (2014) Ten questions about terminology for children with unexplained language problems.

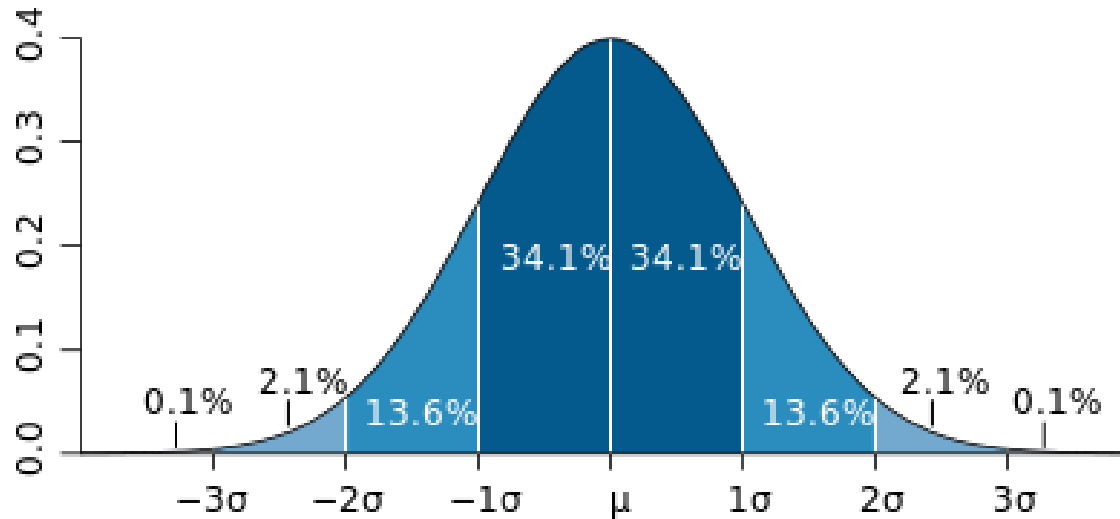

Czym jest SLI?

OBJAWY	WSPÓŁWYSTĘPUJE	WYKLUCZONE
<p>OBNIŻONA INTELIGENCJA WERBALNA</p>	<p>OPÓŹNIONY ROZWÓJ MOWY</p>	<p>OBNIŻONA INTELIGENCJA NIEWERBALNA /</p>
<p>MNIEJSZY ZASÓB SŁÓW</p>	<p>OGRANICZONA PAMIĘĆ ROBOCZA</p>	<p>NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA</p>
<p>TRUDNOŚCI W ODMIANIE WYRAZÓW</p>	<p>DYSLEKSJA</p>	<p>USZKODZENIE SŁUCHU USZKODZENIE OUN</p>
<p>TRUDNOŚCI W ROZUMIENIU I TWORZENIU ZDAŃ</p>	<p>ZABURZENIA EMOCJONALNE</p>	<p>AUTYZM</p>
	<p>TRUDNOŚCI FONOLOGICZNE/ ARTYKULACYJNE</p>	<p>NIESPRAWNOŚĆ APARATU ARTYKULACYJNEGO</p>

Założenie: większość dzieci opanowuje język wystarczająco dobrze

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Rozkład_normalny

Jaki procent dzieci nie przyswaja języka ojczystego tak dobrze jak „większość”?

Bruce Tomblin: ok. 7,4 %

(8% chłopców i 6% dziewczynek)

Tomblin i in. (1997), Tomblin (2010)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SLI

3-10% populacji

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

*entuzjaści
edukacji*

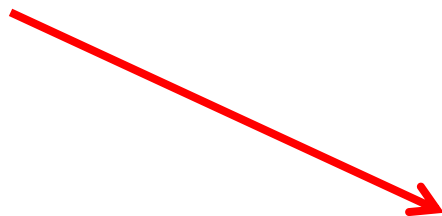
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SLI

3-10% populacji

50 – 130 tys.

przedszkolaków!

SLI

3-10% populacji

1-2 dzieci w każdej klasie!

50 – 130 tys.
przedszkolaków!

SLI

3-10% populacji

autyzm

Zespół Downa

SLI

3-10% populacji

SLI

3-10% populacji

Zespół Downa

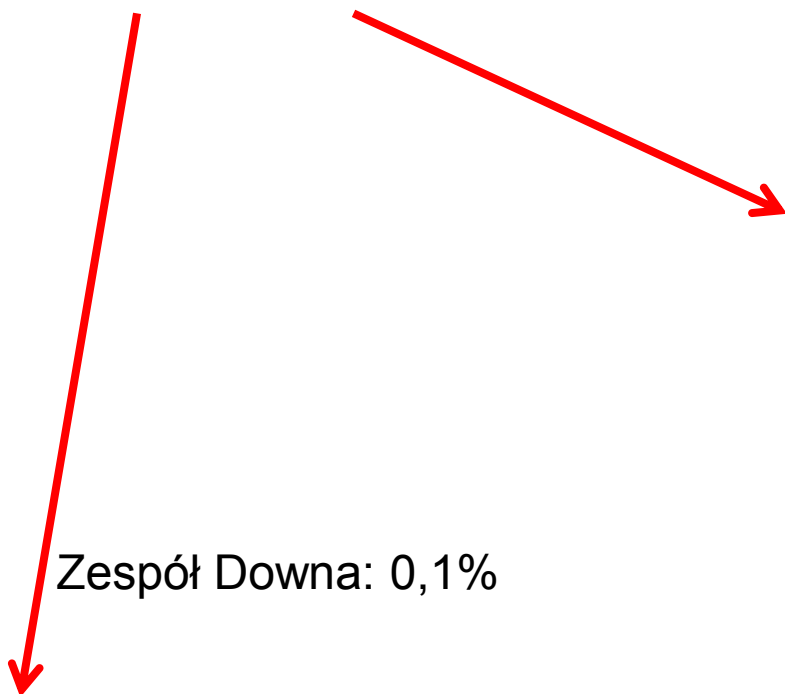
autyzm: 0,5 – 1%

SLI: 10 – 20 razy częściej!

SLI

3-10% populacji

Zespół Downa: 0,1%

autyzm: 0,5 – 1%

SLI: 10 – 20 razy częściej!

SLI

3-10% populacji

autyzm: 0,5 – 1%

SLI: 10 – 20 razy częściej!

Zespół Downa: 0,1%

SLI: 30 – 100 razy częściej!

Jakie kompetencje językowe powinniśmy uwzględnić w diagnozie SLI?

[FONETYKA/FONOLOGIA]

SEMANTYKA

GRAMATYKA (morfologia i składnia)

DYSKURS

[PRAGMATYKA]

Dorothy Bishop (2000), *Uncommon understanding*.

Laurence Leonard (2000/2006), *Children with SLI*.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

*entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

NARZĘDZIA DIAGNOSTYCZNE OPRACOWANE W IBE:

DIAGNOZA OPÓŹNIONEGO ROZWOJU MOWY

Adaptacje amerykańskich kwestionariuszy MacArthur-Bates
(Fenson i in., 2007)

Inwentarze Rozwoju Mowy i Komunikacji – IRMIK (Smoczyńska, 2015)

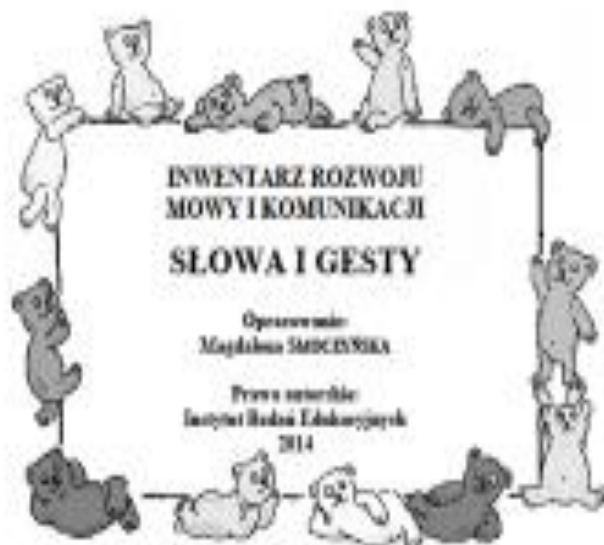
SŁOWA I GESTY (8-18 mies.), SŁOWA I ZDANIA (18 – 36 mies.)

podręcznik Smoczyńska, Krajewski, Łuniewska, Haman, Bulkowski, Kochańska,
Warszawa, IBE, 2015)

Krótki Inwentarz Rozwoju Mowy i Komunikacji – KIRMIK (24 – 36 miesięcy)
(Krajewski, Smoczyńska, 2015)

przesiewowe narzędzie diagnostyczne (także dla pediatrów)

Imię dziecka: _____ <small>(nazwa polski/ polna kreślona np. Aleksandra, Michał, itp.)</small>					
Płeć dziecka:	Z	M	DZIEŃ	MIESIĄC	ROK
	♀	♂			
Data urodzenia dziecka					
Data wypełnienia kwestionariusza					
Kwestionariusz wypełnił(a): matka ojciec inna osoba, imię: _____					

Kwestionariusz ten jest polską adaptacją amerykańskiego kwestionariusza do badania rozwoju mowy najmłodszych dzieci (*MacArthur-Bates Communicative Development Inventory*). Metoda ta opiera się na wiedzy rodziców na temat rozwoju językowego własnych dzieci i dotyczy rozumienia mowy, mówienia oraz porozumiewania się przy pomocy gestów. Za pomocą tego kwestionariusza stawiamy pytania o używanie słownictwa przez dzieci. Rodzice mogą wskazać słowa, które dziecko rozumie, a także te z nich, których używa ono w mowie. Aby dobrze wypełnić kwestionariusz, należy przeczytać pytania i przez parę dni uważnie przyglądać się temu, co dziecko mówi. Nie należy go przepychywać ani presji w próbach porozumiewania się, ani też „uczyć słów”. Wystarczy, gdy rodzice odpowiedzą na pytania według własnej wiedzy o dziecku.

Projekt powstał w ramach projektu Edukacja Języki i Głębokości Aktywności oraz Innowacyjności w Sferze Edukacyjnej, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Imię dziecka: _____ <small>(nazwa polski/ polna kreślona np. Aleksandra, Michał, itp.)</small>					
Płeć dziecka:	Z	M	DZIEŃ	MIESIĄC	ROK
	♀	♂			
Data urodzenia dziecka					
Data wypełnienia kwestionariusza					
Kwestionariusz wypełnił(a): matka ojciec inna osoba, imię: _____					

Kwestionariusz ten jest polską adaptacją amerykańskiego kwestionariusza do badania rozwoju mowy dzieci (*MacArthur-Bates Communicative Development Inventory*). Metoda ta opiera się na wiedzy rodziców na temat rozwoju językowego własnych dzieci. Aby dobrze wypełnić kwestionariusz, należy przeczytać pytania i przez parę dni uważnie przyglądać się temu, co dziecko mówi. Można też zwrócić uwagę na wypowiedzi dziecka, aby później móc je wpisać do tabel D i E na ostatniej stronie. Dziecko nie należy przepychywać ani presji w próbach porozumiewania się, wystarczą pytania i odpowiedzi. Wystarczy, gdy rodzice odpowiedzą na pytania według własnej wiedzy o dziecku.

Projekt powstał w ramach projektu Edukacja Języki i Głębokości Aktywności oraz Innowacyjności w Sferze Edukacyjnej, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Kompleksowy test językowy dla dzieci w wieku 4;0 – 8;11

Magdalena SMOCZYŃSKA, Ewa HAMAN, Ewa CZAPLEWSKA, Agnieszka MARYNIAK,
Grzegorz KRAJEWSKI, Natalia BANASIK, Magdalena KOCHAŃSKA, Magdalena ŁUNIEWSKA

TEST ROZWOJU JĘZYKOWEGO TRJ

Ilustracje: Justyna KAMYKOWSKA, Magdalena WOLNICKA-MARYNIAK

Prawa autorskie należą do Instytutu Badań Edukacyjnych

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

TRJ: sześć podtestów

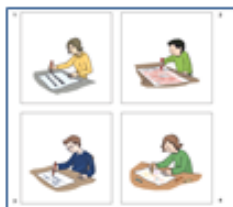
SŁOWNIK – ROZUMIENIE SŁÓW

Procedura: Dziecko słucha pytania i wskazuje odpowiedni obrazek [28 pozycji]

Przykłady:

Gdzie jest szachownica?

Gdzie ktoś siedział?

GRAMATYKA - ROZUMIENIE ZDAŃ

Procedura: Dziecko słucha zdania i wskazuje pasujący obrazek [32 pozycje]

Przykłady:

Kaczka leci nad drzewem

Dziewczynka pokazuje kredką róz

SŁOWNIK – PRODUKCJA SŁÓW

Procedura: Dziecko nazywa przedmioty i czynności pokazane na obrazkach [25 pozycji]

Przykłady:

Co to jest?

Co on robi?

GRAMATYKA – POWTARZANIE ZDAŃ

Procedura: Dziecko słucha i powtarza zdania [34 pozycje]

Przykłady:

Marek miał cukierka, ale go nie zjadł

Piotr pożycza bratu plecak, kiedy on go potrzebuje

DYSKURS – ROZUMIENIE TEKSTÓW

Procedura: Dziecko słucha krótkich tekstów i odpowiada na pięć pytań do każdego z nich [5 tekstów]

Przykład:

[fragment tekstu:] *Zbliżały się piąte urodziny Ewy. Dziewczynka powiedziała rodzicom, że w prezencie chce dostać dużo książek...*

[pytanie:] *Ile świeczek będzie na torcie Ewy?*

GRAMATYKA - ODMIANA WYRAZÓW

Procedura: Dziecko uzupełnia zdania pojedynczymi słowami [15 pozycji]

Przykład:

Tu jest jeden kalosz. [m]

Tu są ...? [dwa kalosze] [m m]

A tu jest dużo...? [kaloszy] [o m]

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

TRJ i narzędzia towarzyszące

TABELA 1. PŁASZCZYZNY JĘZYKA A TRJ.

	ROZUMIENIE MOWY	PRODUKCJA MOWY
FONOLOGIA		[TPP]
SŁOWNIK	TRJ: Słownik – rozumienie słów	TRJ: Słownik – produkcja słów
GRAMATYKA	TRJ: Gramatyka – rozumienie zdań	TRJ: Gramatyka – powtarzanie zdań TRJ: Gramatyka – odmiana wyrazów
DYSKURS	TRJ: Dyskurs – rozumienie tekstów	[SNOW]

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Narzędzia towarzyszące TRJ

Test Powtarzania Pseudosłów TPP

Szewczyk, Smoczyńska, Haman, Łuniewska, Kochańska, Załupska, 2015

Standaryzowane Narzędzia do Oceny Wypowiedzi SNOW

Smoczyńska, Haman, Kochańska, Łuniewska, 2015

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

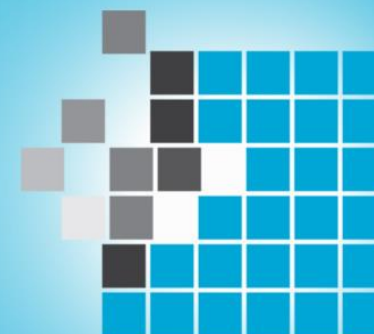

KONFERENCJA BADANIA W EDUKACJI

PODSUMOWUJĄCA PROJEKTY SYSTEMOWE:

**BADANIE JAKOŚCI I EFEKTYWNOŚCI EDUKACJI ORAZ
INSTYTUCJONALIZACJA ZAPLECZA BADAWCZEGO**

**ROZWÓJ METODY EDUKACYJNEJ WARTOŚCI DODANEJ
NA POTRZEBY WZMOCNIENIA EWALUACYJNEJ
FUNKCJI EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH**

Warszawa, 19-20 października 2015 r.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa

tel.: (22) 241 71 00, e-mail: ibe@ibe.edu.pl

www.ibe.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

*entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

